

Warszawa, 15 sierpnia 2019 r.

Prof. dr hab. Jerzy Zdanowski
Krakowska Akademia im. A. Frycza Modrzewskiego
jerzyzda@gmail.com

Ocena dorobku i osiągnięcia naukowego dr. Marcina Rzepki

Sylwetka Habilitanta

Pan dr. Marcin Rzepka jest magistrem filologii słowiańskiej z zakresu bułgarystyki i magistrem filologii orientalnej z zakresu iranistyki. W latach 2003–2008 Habilitant był doktorantem na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego i uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa. Podstawą uzyskania stopnia doktora była praca pt. *Językowe i kulturowe aspekty przekładu Biblii na języki irańskie – perski, kurdyjski*. Dysertacja oraz opublikowana na jej podstawie w 2011 r. książka *Językowe i kulturowe aspekty przekładu Ewangelii na języki perski* (UPJPiI, Kraków) miały charakter filologiczny, ale odnosiły się także do kwestii kulturowych (problematyka języka religii), historycznych (protestantyzm w Iranie) oraz społecznych (znaczenie tekstu w tworzeniu wspólnoty). W latach 2006–2013 Pan dr Rzepka pracował w Instytucie Orientalistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego na stanowisku asystenta, a w 2008 r. został zatrudniony na stanowisku adiunkta w Instytucie Historii Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Od marca 2019 r. dr Marcin Rzepka jest zatrudniony także w Instytucie Bliskiego i Dalekiego Wschodu UJ (niepełny etat), z którą to placówką współpracuje od 2013 roku.

W swoich badaniach naukowych dr Marcin Rzepka koncentrował się początkowo na kulturowym aspekcie tłumaczeń biblijnych na języki orientalne (kurdyjski i perski), a następnie podjął studia nad mniejszościami religijnymi i etnicznymi w Iranie, relacjami chrześcijańsko-muzułmańskimi oraz utwierdzeniem się protestantyzmem w społecznościach bliskowschodnich w kontekście działalności protestanckich misjonarzy amerykańskich, sięgającej początków XIX wieku. W rezultacie tych studiów powstały oryginalne publikacje, łączące wątki religioznawcze z historycznymi i społecznymi, które stanowią cenne uzupełnienie badań nad Bliskim Wschodem i otwierają jednocześnie interesujące perspektywy badawcze.

Pan dr. Rzepka przyjął w swoich badaniach metodę historyczną, ale zwraca uwagę, że rekonstrukcja przeszłości jest powiązana w badaniach Habilitanta z kształtowaniem się wspólnot religijnych, przemianami świadomościowymi, zjawiskami z zakresu komunikacji

międzykulturowej i transformacji społecznej. To wielowątkowe podejście decyduje o wysokiej wartości osiągnięć naukowych dr. Marcina Rzepki.

Przyciąga uwagę baza źródłowa dorobku publikacyjnego Habilitanta. Stanowią ją głównie materiały archiwalne, które do tej pory nie były w ogóle wprowadzone do obiegu naukowego lub zostały wykorzystane w ograniczonym zakresie. Znajdują się one w zasobach archiwów Kościołów protestanckich, w których dr. Rzepka przeprowadził kwerendę, a mianowicie: Flower Pentecostal Heritage Center w Springfield w stanie Missouri, Lutheran Orient Mission Society w St. Paul w stanie Minnesota, Presbyterian Historical Society w Filadelfii, archiwum Church Missionary Society w Birmingham w Anglii, archiwum w Lambeth Palace Library w Londynie, India Office Records w British Library i the National Archives w Londynie oraz w International Institute of Social History w Amsterdamie. Szczególnie znaczenie dla rezultatów badania miała kwerenda w archiwum kościoła prezbiteriańskiego w Teheranie. Z punktu widzenia bazy źródłowej prace dr. Marcina Rzepki są unikalne i nawiązują do najnowszej tendencji w badaniach historycznych nad Bliskim Wschodem, która traktuje bogate zasoby archiwalne misji chrześcijańskich na Bliskim Wschodzie jako pełnowartościowe źródło wiedzy o regionie. Do niedawna zasoby te były pomijane jako hagiograficzne i skupione na wewnętrznych sprawach misji, a tymczasem ich treść pozwala przedstawić wiele aspektów historii regionu w nowym świetle.

Wykształcenie stanowi o bardzo dobrym przygotowaniu Pana dr. Marcina Rzepki do prowadzenia badań w omówionym powyżej zakresie. Habilitant posiada głęboką i wszechstronną wiedzę o zjawiskach religijnych w Iranie i szerzej – na Bliskim Wschodzie. Studia filologiczne pozwalają Autorowi sięgnąć do znaczeń kulturowych wyrażonych w języku. Dr. Rzepka swobodnie porusza się po literaturze teoretycznej w zakresie religioznawstwa i socjologii społecznej; wykazuje gruntowną znajomość zagadnień zjawisk religijnych, transformacji społecznych i historii muzułmańskiego Bliskiego Wschodu. Przyczyniły się do tego, niewątpliwie, liczne wyjazdy zagraniczne do archiwów, pobyty studyjne w Iranie, udział w projektach badawczych, wystąpienia na konferencjach oraz praca w Instytucie Historii Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II i Instytucie Bliskiego i Dalekiego Wschodu UJ.

Ocena dorobku naukowego

Dorobek naukowy dr. Marcina Rzepki obejmuje publikacje naukowe, wystąpienia na konferencjach, udział w projektach badawczych, ekspertyzy, recenzje, redakcje czasopism i prac zbiorowych, wykłady, prelekcje i odczyty, a także publikacje popularno-naukowe.

Tematyka osiągnięć w tych sferach działalności badawczej obejmuje dwa główne obszary: zagadnienia związane z przekładem Biblii na języki irańskie oraz tradycję chrześcijańską w Iranie i szerzej – na Bliskim Wschodzie. W zakresie badań filologicznych po uzyskaniu doktoratu opublikowane zostały dwie książki; *Językowe i kulturowe aspekty przekładu Ewangelii na język perski* (2011) i *Konfesyjność przekładu. Kulturowa historia przekładów Biblii* (2013) oraz pięć artykułów i rozdziałów w pracach zbiorowych wydanych po angielsku. Warto dodać, że jeden z artykułów przetłumaczono następnie na język kurdyjski, a jeden z rozdziałów – na język turecki. Publikacje te tworzą spójną całość ze względu na tematykę oraz podejście badawcze: mają charakter filologiczny, ale podkreślają rolę tekstu – w tym przypadku przekładu Biblii – w tworzeniu wspólnot protestanckich w muzułmańskim środowisku Bliskiego Wschodu.

W zakresie badań nad chrześcijaństwem na Bliskim Wschodzie wydane zostały dwie monografie: w 2019 r. *Apostołowie nowoczesności. Protestantyzm w Iranie w okresie autorytarnej modernizacji* (zgłoszona jako osiągnięcie naukowe) i w 2017 r. – *Prayer and Protest. The Protestant Communities in Revolutionary Iran* oraz dziesięć artykułów i rozdziałów: pięć o chrześcijańskiej tradycji wschodniosyryjskiej, jeden o dialogu chrześcijańsko-muzułmańskim w Iranie, trzy poświęcone Kościołom protestanckim na Bliskim Wschodzie i jeden o konwersjach na chrześcijaństwo w przedrewolucyjnym Iranie. Publikacje te wnoszą istotny wkład do wiedzy o stosunkach między muzułmanami a mniejszościami religijno-etnicznymi i protestantyzmie w Iranie. Temu ostatniemu zagadnieniu poświęcona jest monografia *Prayer and Protest. The Protestant Communities in Revolutionary Iran*. Autor przedstawia w niej postawy i doświadczenia życiowe chrześcijan irańskich w czasie rewolucji lat 1978–1979. Narracja oparta jest na raportach, listach i wspomnieniach pisanych w czasie oraz po rewolucji i pokazuje zmieniające się i zróżnicowane postawy chrześcijan wobec nowego porządku społeczno-politycznego w Iranie. Przypadki konwersji Irańczyków na chrześcijaństwo traktowane są przez Autora jako forma sprzeciwu lub protestu przeciwko oficjalnej interpretacji wydarzeń lat 1978–1979. Praca ukazuje więc zmiany tożsamościowe wśród Irańczyków, zwłaszcza chrześcijan, a Autor analizuje ten proces w drodze odwołania się do kategorii językowych i formułuje interesującą tezę o erozji granic konfesyjnych pod wpływem radykalnych przemian w sferze publicznej i politycznej oraz formowaniu się wspólnej irańskiej tożsamości protestanckiej.

Kolejnym polem badawczym aktywności naukowej dr. Marcina Rzepki były kształtowanie się narodu na terenach Kurdystanu i w Afganistanie, nacjonalizm perski w

polityce Iranu oraz polityka zagraniczna Iranu. W ramach tych zagadnień powstały publikacje naukowe i popularno-naukowe.

Zwraca uwagę wysoka aktywność Habilitanta na konferencjach krajowych i zagranicznych. Od uzyskania stopnia doktora do 2018 r. dr Rzepka wystąpił na 38 konferencjach, przedstawiając na każdej z nich referat. W latach 2010–2018 Habilitant uczestniczył w trzech projektach finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki, w tym raz jako kierownik projektu. Jako istotne dla badań iranistycznych należy ocenić tłumaczenia i opracowanie przez dr. Rzepkę tekstów intelektualistów irańskich o prawie, rządzeniu, nowoczesności i cywilizacji. Publikacje, powstałe na bazie tych opracowań, pozwalają poznać stanowisko pozaeuropejskiego środowiska kulturotwórczego wobec pojęć zasadniczych dla rozwoju społecznego.

Pan dr Marcin Rzepka był w latach 2009–2011 sekretarzem, a od 2012 do 2015 r. – redaktorem naczelnym czasopisma naukowego „Orientalia Christiana Cracoviensia”. Jest członkiem krajowych i międzynarodowych towarzystw naukowych, w tym Komisji Orientalistycznej PAN w Krakowie. Za osiągnięcia w pracy naukowo-dydaktycznej i organizacyjnej został uhonorowany nagrodą rektora Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

Dorobek naukowy dr. Marcina Rzepki obejmuje liczne publikacje, które są oryginalne i prezentują wysoki poziom merytoryczny. Działalność naukowa Habilitanta jest wielostronna i wskazuje na Jego dojrzałość jako naukowca, dydaktyka i organizatora nauki.

Ocena osiągnięcia naukowego

Monografia *Apostołowie nowoczesności. Protestantyzm w Iranie w okresie autorytarnej modernizacji* przedstawiona w przewodzie habilitacyjnym jako osiągnięcie naukowe jest kolejnym etapem w badaniach dr. Marcina Rzepki nad zjawiskami religijnymi w Iranie. Autor analizuje te zjawiska w okresie prawie dwudziestu lat rządów Rezy szacha (1925–1941). Odgórne reformy polityczne promowane przez szacha przyniosły radykalne zmiany w gospodarce i strukturach społecznych. Implementacja „nowoczesności” przez autorytarne władze państwa była swojego rodzaju „konkurencją” dla misjonarzy amerykańskich i protestantów irańskich jako promotorów nowych – zachodnich – wzorców indywidulanych postaw i instytucji społecznych. W książce analizowane są postawy protestantów irańskich – anglikanów, prezbiterian, ewangelików i zielonoświątkowców – wobec procesów modernizacyjnych w ich państwie. W tym aspekcie monografia Pana dr. Rzepki odnosi się do zagadnień negocjowania, przyjmowania i modyfikowania na poziomie jednostkowym

doktryny oraz praktyk religijnych pod wpływem czynników ponadnarodowych, narodowych i kulturowych. Są to fundamentalne zagadnienia dla religioznawstwa.

W aspekcie historycznym autor analizuje zjawisko transformacji protestantyzmu w Iranie w religię narodową przy jednoczesnym zachowaniu globalnego charakteru tej religii. Z punktu widzenia działalności misjonarzy zachodnich w świecie muzułmańskim Iran stanowi jeden z przypadków skuteczności strategii misyjnej, która zakładała zaszczepienie w kulturowym środowisku islamu idei protestantyzmu i utworzenie narodowych Kościołów protestanckich. Strategia minimum przewidywała stworzenia takich Kościołów spośród wyznawców niechrześcijańskich mniejszości etnicznych; strategia maksimum – w drodze konwersji muzułmanów na chrześcijaństwo. Strategia ta okazała się skuteczna tylko w niektórych częściach Bliskiego Wschodu i z tego względu praca Pana dr. Rzepki jest interesującym studium przypadku.

Monografia składa się z ośmiu rozdziałów. Pierwsze dwa mają charakter wprowadzający. Autor pisze w nich o misji jako instytucji, zwracając uwagę na formy i metody gromadzenia wiedzy, charakteryzuje amerykański ruch misyjny na przełomie XIX i XX wieków oraz omawia tematy poruszane na światowych konferencjach misjonarzy przed I wojną światową. W rozdziałach tych omówione zostały także początki protestantyzmu w Iranie, a konkretnie działalność Kościołów prezbiteriańskiego, anglikańskiego, luterkańskiego i zielonoświątkowców. W rozdziale trzecim i czwartym Habilitant analizuje rozwój protestantyzmu w Iranie przed 1921 rokiem i w latach 1921–1941. Rozdział trzeci zatytułowany jest „Wytwarzanie wspólnoty”, co dobrze odzwierciedla zawartość rozdziału. Pokazane zostały w nim różne strategie poszczególnych Kościołów, które były uzależnione od lokalnego środowiska, polityki władz irańskich i struktury samych Kościołów (struktura rozproszona Kościoła prezbiteriańskiego i scentralizowana anglikańskiego). Rozdział czwarty zawiera interesujące porównanie projektów modernizacyjnych Kościołów protestanckich i Reżymu szacha. Autor rozpatruje to zagadnienie pod kątem wyobrażeń o czasie i przestrzeni, poglądów na rolę transportu i komunikacji, wizji nowoczesności oraz rozumienia kontroli i przemocy.

Rozdział piąty zawiera rozważania o możliwościach zawarcia unii między dwoma głównymi Kościołami protestanckimi w Iranie – prezbiteriańskim i anglikańskim. Otwierają go ciekawe refleksje Autora na temat fundamentów działań misji zachodnich. Czytamy, że jeśli jeszcze w XIX w. przypominały one aneksję nowych obszarów podobną do podboju w czasach kolonialnych, to na początku XX w. liczne misje utrwaliły swoje strefy wpływów, co doprowadziło do „podziału lokalnych wspólnot na niewielkie społeczności o globalnych

ambicjach” (s. 179). Konsekwencją była rywalizacja i starcia między misjonarzami o wpływy na „terenach przygranicznych”. Dr. Rzepka uważa, że idea połączenia dwóch Kościołów w Iranie wpisywała się w działania władz państwa na rzecz większej jednorodności społeczeństwa irańskiego. Jednocześnie przekonująco wyjaśnia, dlaczego Kościoły luterkański i zielonoświątkowców pozostawały poza ruchem ekumenicznym. Czynnikiem pobudzającym angażowanie się Kościołów na rzecz unii miały być, według Autora, efekty reform w Iranie – rozwój sieci komunikacyjnej i większa mobilność Irańczyków. Opis działań na rzecz unii jest oparty na materiałach archiwalnych i stanowi niezwykle wartościowy wgląd w problematykę ekumenizmu. Obydwa Kościoły negocjowały model ustrojowy i formuły liturgiczne połączonego Kościoła od 1912 do 1941 r. Uwzględniano przy tym czynniki nie tylko religijne, ale także socjologiczne, psychologiczne, polityczne i kulturowe. Jednak idea okazała się „martwa” (s. 193). Autor wyjaśnia przyczyny niepowodzenia eksperymentu ekumenicznego na str. 194–195. Było ich kilka, a niebagatelną rolę odegrało kształtowanie się tożsamości etnicznej lokalnych wspólnot należących do poszczególnych Kościołów protestanckich. Wyjaśnienie te przekonują czytelnika, jakkolwiek podczas gdy okres przygotowania projektu ekumenicznego i negocjowanie ostatecznych ustaleń został udokumentowany bardzo dobrą bazą źródłową, to przyczyny niepowodzenia eksperymentu są jedynie sugestiami Autora. Dobrym uzupełnieniem byłoby przedstawienie zapisanych lub zaobserwowanych przejawów awersji Asyryjczyków do unii.

W kolejnych dwóch rozdziałach omówiona została działalność wydawnicza i edukacyjna protestantów irańskich. Autor podkreśla, że działalność ta odegrała ważną rolę w promowaniu nowoczesności w rozumieniu protestantyzmu oraz w kształtowaniu postaw mieszkańców Iranu. Ostatni rozdział zawiera przemyślenia Autora o konwersji na chrześcijaństwo. Narracja skupiona jest na reformach wprowadzanych w czasie rządów Rezy szacha i zmierzających do ukształtowania nowego homogenicznego społeczeństwa zintegrowanego wokół idei narodu. Należy zgodzić się z Autorem, że dynamika zmian politycznych i ekonomicznych, a także przestrzennych w wyniku rozwoju miast i transportu miała wpływ na charakter konwersji i w tym względzie ciekawe są spostrzeżenia o nowej kategoryzacji konwersji jako „degradacji statusu społecznego”, „konwersji kulturowej”, czy efektu „islamizacji Biblii”.

Interesujące jest omówienie badań J. Christy’ego Wilsona przeprowadzonych na początku lat dwudziestych XX w. wśród 50 konwertytów z islamu na chrześcijaństwo w kilku miastach Iranu. Narracja ta – strony 259–261 – dobrze uzupełnia wcześniejsze rozdziały poświęcone przyjmowaniu chrześcijaństwa przez irańskich niemuzułmanów. Zwraca uwagę

mała liczba konwersji z islamu na chrześcijaństwo, chociaż takich przypadków było znacznie więcej niż w poprzednim XIX wieku. Habilitant wiąże ten wzrost z następstwami modernizacji i przemianami w samym chrześcijaństwie. Na str. 258 czytamy, że w wyniku reform Rezy szacha, „islam przestał odgrywać jakąkolwiek rolę w definiowaniu tożsamości politycznej”. Wzrost liczby konwersji miałyby być więc funkcją wypierania islamu ze sfery publicznej. Należy jednak brać pod uwagę, że konwersje były przede wszystkim kwestią osobistych wyborów i refleksji nad dogmatami własnej wiary konfrontowanymi z wiarą propagowaną przez misjonarzy, a poza tożsamością polityczną ważna była tożsamość religijna i kulturowa. Wydaje się, że w przypadku muzułmanów deislamizacja przestrzeni publicznej pod rządami Rezy szacha nie prowadziła do wzrostu liczby konwersji w takim stopniu jak w przypadku niemuzułmanów i że różnice doktrynalne między islamem a chrześcijaństwem okazały się ważniejsze od tożsamości politycznej. Z wielu relacji misjonarzy chrześcijańskich na Bliskim Wschodzie wynika, że najtrudniejszym zagadnieniem w dyskusjach z muzułmanami o chrześcijaństwie była postać Chrystusa. We wskazówkach praktycznych dla misjonarzy niektóre Kościoły amerykańskie zalecały wręcz unikania rozmów o Chrystusie, co nie było proste, gdyż głoszenie Ewangelii było główną metodą mającą przyciągnąć słuchających do chrześcijaństwa. Dr. Rzepka podkreśla w swojej pracy zdolność protestantyzmu do adaptowania się do nowych warunków tworzonych przez modernizację. Warto jednak pamiętać, że islam również się zmieniał i przystosowywał do nowych okoliczności. Wilson nie bez przyczyny zadał swoim respondentom drugie pytanie, a analiza odpowiedzi na nie mogłaby wiele wyjaśnić w kwestii konwersji muzułmanów na chrześcijaństwo.

W podsumowaniu można powiedzieć, że monografia zgłoszona jako osiągnięcie naukowe od strony metodologicznej nawiązuje do koncepcji globalnego chrześcijaństwa i historii transkulturowej. Odwołanie się do tych koncepcji dynamizuje narrację historyczną odnoszoną do kultury i – w szczególności – religii. Stwarza też płaszczyznę do analizy stosunków między religiami w perspektywie dialogu. Koncepcja historii transkulturowej zakłada, że żadna kultura nie jest homogeniczna, a różnice i tożsamości kulturowe nie są dane, lecz konstruowane w procesach współistnienia, wymiany, adaptacji i asymilacji. Druga koncepcja – chrześcijaństwa globalnego – jest próbą odeuropeizowania oraz odwesternizowania chrześcijaństwa i nawiązuje do historycznego zjawiska dekolonizacji. Wiadomo, że zachodni ruch misyjny był silnie powiązany z imperializmem europejskim i że związek ten miał mocne uzasadnienie ideologiczno-intelektualne, wyrażone w znanym zwrocie Kiplinga o „brzemieniu białego człowieka”. Podejście metodologiczne monografii dr.

Rzepki mieści się w ramach szeroko rozumianej refleksji postmodernistycznej i zasługuje na uwagę ze względu na to, że niewielu autorów prac historyczno-religioznawczych o Bliskim Wschodzie zdecydowało się przyjąć taką perspektywę badawczą. Warto przy tym zwrócić uwagę, że dr. Rzepka ma świadomość ograniczeń tej metodologii. Jeśli nawet różnice i tożsamości religijne są płynne i konstruowane, to jednak istnieją. Dowodem na to są niepowodzenia protestantów irańskich w tworzeniu jednego irańskiego Kościoła. Chodzi prawdopodobnie o to – i o tym też pisze dr. Rzepka – że negocjowanie granic i tożsamości odbywa się równolegle na wielu płaszczyznach – religijnej, etnicznej i społecznej – oraz na dwóch poziomach – jednostkowym i wspólnotowym. To czyni ten proces niezwykle złożonym o niezmiernie trudnych do przewidzenia konsekwencjach.

Powstanie narodowych Kościołów protestanckich było efektem nie tyle decyzji głównych ośrodków tych Kościołów w USA, co następstw procesów rozwojowych w samym Iranie. To ważna konkluzja dla badaczy Bliskiego Wschodu i religioznawców. Dr Rzepka rekonstruuje mechanizm rodzenia się tych Kościołów. Przykład Iranu przedstawiony w pracy Pana dr. Marcina Rzepki dopełnia listę podobnych przypadków – Turcji, Korei, Indii, Indonezji, Egiptu – i wskazuje na to, że przyspieszona modernizacja społeczna prowadzona przez władze państwa wywiera silny wpływ na zjawiska religijne i funkcjonowanie Kościołów. W tym względzie praca Pana Rzepki pozostanie ważną lekturą dla badaczy zjawisk modernizacji społecznej i procesów religijnych w świecie pozaeuropejskim.

Od strony konstrukcyjnej poszczególne rozdziały dobrze się uzupełniają i tworzą całość. Stosunkowo mniej zwarty jest rozdział pierwszy. Rozdział ten zawiera interesujące rozważania o specyfice archiwum misyjnego jako swojego rodzaju instytucji i jej roli w misyjnej działalności Kościołów protestanckich oraz postaci samego misjonarza. Niemniej, stwierdzenie na str. 28, że „doświadczenie archiwum misyjnego ma ogromne znaczenie dla zrozumienia skali przedsięwzięcia misyjnego” wymagałoby rozwinięcia dla lepszego zrozumienia przez czytelnika. Wyjaśnienie w przypisie 2 na str. 28 nie w pełni spełnia to oczekiwanie. Wątek gwałtownego wręcz wzrostu aktywności amerykańskich misji poza granicami USA na początku XX w. zasługuje na pogłębienie. Warto byłoby wyjaśnić co takiego się stało, że Kościoły amerykańskie w XVII i XVIII w. nie podejmowały działalności misyjnej nawet wobec Indian, a w końcu XIX w. stały się niesłychanie aktywne na tym polu, działając często na drugim końcu świata. Zagadnienie to nie jest, oczywiście, przedmiotem monografii, ale odniesienie się do narodzin pre- i postmillenaryzmu w protestantyzmie amerykańskim pozwoliłoby lepiej zrozumieć problem. Autor słusznie omawia konferencje światowe ruchu misyjnego na początku XX w. (Kair, Lucknow i Edynburg). Warto byłoby

zwrócić uwagę, że dwie pierwsze były poświęcone wyłącznie działalności w świecie islamu, co wskazywało na to, jak trudnym polem dla działalności misyjnej był ten świat. Dopełnieniem tej narracji byłaby wzmianka o konferencji światowej w Jerozolimie w 1928 r., gdyż porównanie debat na tej konferencji z konferencją w Edynburgu w 1910 r. wskazuje na radykalną zmianę nastrojów wśród misjonarzy co do szybkiej – jeśli w ogóle – chrystianizacji muzułmanów. W aspekcie historii światowego ruchu misyjnego w pierwszej połowie XX w. warto podkreślić, że Samuel M. Zwemer nie był jednym z wielu misjonarzy, którzy zastanawiali się strategią ruchu misyjnego, lecz osobą, która zdominowała ten ruch na przestrzeni kilku dekad. Można się też zastanawiać, czy słuszne jest pominięcie w tym wprowadzającym rozdziale roli the American Board for Commissioners for Foreign Missions w kształtowaniu fundamentów ruchu misyjnego, np. idei formowanie się Kościołów narodowych, o czym traktuje monografia dr. Rzepki. Gwoli ścisłości, Autor nawiązuje do tego zagadnienia, ale dopiero na str. 93.

Konkluzja

Dorobek naukowy, publikacyjny i dydaktyczny dr. Marcina Rzepki jest wartościowy i prezentuje podejście interdyscyplinarne. Obejmuje: religioznawstwo, filologię, historię, socjologię, antropologię kulturową i psychologię. Takie podejście pozwala lepiej zrozumieć złożone procesy implementacji chrześcijaństwa w środowisku islamu i zjawisko konwersji religijnej. Habilitant przedstawił poważne osiągnięcie naukowe, które jest pionierskie w zakresie badania procesów religijnych i społecznych. Praca dr. Rzepki wprowadza do obiegu naukowego unikalne materiały archiwalne i wnosi znaczący wkład do badań. Dr M. Rzepka realizował granty naukowe i odbył staże międzynarodowe. Tym samym spełnia warunki określone w ustawie. Wnoszę o nadanie Panu dr. Marcinowi Rzepce stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie religioznawstwo.

Jerzy Zdanowski

